

4. Туризм – засіб фізичного виховання школярів, оскільки забезпечує комплексний розвиток фізичних якостей та рухових навиків.

Залежно від мети опанування учнями у туристичних походах і подорожах специфічними уміннями та навиками, слід розрізняти такі туристичні заходи: з переважанням елементів пізнання, освіти; з переважанням елементів фізичного виховання.

Література:

1. Валхис К.И. Спутник туриста. – К.: Здоров'я, 1983. – 351 с.
2. Даринский А.В. Вопросы туризма в школьном курсе географии. – М.: Просвещение, 1979. – 135 с.
3. Дмитрук О.Ю., Щур Ю.В. Безпека життєдіяльності географа з основами професійної підготовки: Навч.пос. – К., Знання, 1998. – 237 с.
4. Никишин Л.В., Коструб А.І. Туризм и здоровье. – К.: Здоров'я, 1991. – 81 с.
5. Плеханов Е.А. Я + Природа. – Воронеж: ПРЕССА, 1997. – 325 с.
6. Стрижнев А.Н. Туристу о природе. – М.: Просвещение, 1986. – 238 с.
7. Федотов Ю.Н., Востоков И.Е. Спортивно-оздоровительный туризм. – М.: Советский спорт, 2002. – 96 с.
8. Щур Ю.В., Дмитрук О.Ю. Спортивно-оздоровчий туризм: Навчальний посібник. – К.: „Альтерпрес”, 2003. – 232 с.

УДК 371

Татушко О.М.

ПРО ФЕНОМЕН „АКМЕ”: НАУКОВО-КОНЦЕПТУАЛЬНІ ПІДХОДИ

***Анотація.** Стаття присвячена проблемі феноменології поняття „акме”, як основи досягнення людиною свого розвитку, своєї вершини в процесі життєдіяльності. Акме – це вершина розвитку людини як індивіда, особистості та суб'єкта діяльності, його вищі досягнення на життєвому шляху, оптимальна самереалізація. Наука, що займається вивченням „акме”, отримала назву акмеологія.*

***Аннотация.** Данная статья посвящена проблеме феноменологии понятия „акме” как основе достижения человеком своего развития, своей вершины в процессе жизнедеятельности. Акме – это вершина развития человека как индивида, личности и как субъекта деятельности, его высокие достижения на жизненном пути, оптимальная самореализация. Наука, занимающаяся изучением „акме”, получила название акмеология.*

***Annotation.** This article is devoted to the problem of „acme” concept phenomenology as a basis of achievement of man development, his top in the process of vital activity. Akme is top of man development as an individual, a person and a subject of activity, his high achievements on a vital way, optimum self-realization. Science engaged in the study of „acme” has got the title akmeology.*

Перспективи подальшого розвитку України, визнання її конкурентоспроможною на арені високорозвинутих економічно європейських держав тісно пов'язане з формуванням у людини нових якостей, становлення її як громадянина, як особистості і як професіонала, що вимагає значних затрат як емоційних, так і фізичних. Тому на сучасному етапі розвитку науки і техніки дуже

гострою для нас постає проблема досягнення людиною вершин свого розвитку в усіх сферах її життєдіяльності і буття з метою успішного функціонування на всіх рівнях діяльності.

Наука, що займається вивченням механізмів досягнення людиною вершин у процесі самоактуалізації її творчого потенціалу, саморозвитку та самовдосконалення у будь-якому виді професійної та соціальної діяльності отримала назву акмеологія (з грец. „акме” – вістря, вершина, вища ступінь чого-небудь і „логос” – наука про людину) [1].

Поняття „акме” є основоположною, базовою категорією даної науки, що акумуляє в собі разом фізичні досягнення і, водночас, соціальні, етичні, професійні, ментальні та інші вищі досягнення в розвитку людини. Для глибоко аналізу самовдосконалення людини необхідний багатогранний підхід, що повинен відповідати також багатоаспектному розумінню „акме”. Тому перед нами постає проблема докладніше розглянути сутність феномену „акме” з метою глибокого розуміння процесів самовдосконалення людини в професійній та соціальній життєдіяльності. Виходячи з цього, ми ставили за мету проаналізувати та розкрити феноменологію „акме” і виявити основні наукові підходи щодо розуміння означеного поняття.

Відмітимо, що в сучасних умовах поняття „акме” тлумачиться неоднозначно, до того ж існують різні підходи щодо його розуміння. Базове, основне значення „акме” (грец. варіант ἀκμή) – у буквальному перекладі „край, кінчик, вістря” (а у поєднанні з похідним дієсловом йому відповідає значення „досягнути вищого ступеню”). Другим у змістовій структурі слова значенням є „вища крапка, вища ступінь, розквіт, зрілість” (з похідним дієсловом йому відповідає „досягати зрілості”). Третім виступає значення „розпал” (відповідно з похідним дієсловом „бути у розпалі”). Три наступних похідних значення слова „цвіт, краща частина” (з дієсловом – „бути багатим, рясніти”), далі – „сила, потужність” (з дієсловом – „бути достатньо сильним, щоб оберегти себе від неприємностей”) і „найкраща пора, найвідповідніший час, наприклад, шлюбний період” (з дієсловом – „бути в розквіті, процвітати”) [2, 40].

Таким чином, одні вчені розглядають поняття „акме” як послідовний ряд досягнень людини на життєвому шляху, акцентуючи увагу на часовому аспекті та якісній характеристиці „акме” в процесі життєдіяльності людини, у той час, коли другі дослідники зосереджують свою увагу на вершині індивідуального та особистого розвитку людини на етапах її життєдіяльності – дитинство, юність, зрілість, старість. Треті дослідники розглядають „акме” як досягнення вершин і особистістю, і соціумом, виділяючи при цьому декілька підходів:

- 1) самовдосконалення особистості в період дорослості ті зрілості;
- 2) аналіз змін як процес самовдосконалення, що проходить у внутрішньому світі людини, відображається в психіці та вивчається в комплексі з іншими науками про людину;
- 3) розуміння „акме” як результату – досягнення вершин в соціальній та професійній діяльності [3].

Провідний акмеолог Н.В. Кузьміна підкреслює, що „... греки словом „акме” називали період віку в людському житті, коли з’являється зрілість всього, на що здатна людина, коли розцвіла і на вершині своїх здатностей знаходяться її сили...” [4].

Аналогічної думки дотримується і інший відомий учений О.О. Бодальов, відмічаючи, що „акме” – це вся ступінь дорослості людини, для якої характерні її фізична, особистісна і суб’єктивна зрілість, це пік або оптимум, яких людині вдається досягнути у своєму розвитку на різних вікових етапах [5, 291].

Цікавою є наукова позиція П.А. Флоренського, який розглядає „акме” у чотирьохвимірному просторі. Зокрема, він вважає, що не тільки людина має „акме”, але і тварини і рослини. Будь-яка річ має свій розквіт, час найбільшого свого розвитку, своє „акме”, коли воно особливо повно та якісно говорить за себе у своїй чотирьохвимірній цілності [1]. А.О. Деркач підкреслює, що „акме” – вищий для кожної людини рівень розвитку, який приходить на певний часовий відрізок її зрілості. В.П. Бранський вважає, що „акме” – вершина досконалості і могутності.

Таким чином, вищезазначені підходи щодо акмеологічних знань осмислювались як вершини досягнення, що в подальшому структурувались і систематизувались за допомогою співвідношення з іншими поняттями – кульмінація і топологія. Дані поняття характеризують багатосторонній підхід до розуміння існування вершини – такого фундаментального поняття, котре є основним елементом під час аналізу будь-якої системи розвитку. Досягнення результатів вершин розглядаються з точки зору самовдосконалення і закономірностей розвитку на різних рівнях взаємодії людини і суспільства, оскільки в розвитку індивіда є певна вища крапка, крапка підйому, розквіту, вища ступінь досконалості.

Як результат, сформулювалось наукове світобачення, згідно якого людина виступає в якості багатогранної сутності піднесеної особи і розглядається з трьох позицій:

- 1) стадії вершинності – засоби досягнення вершин;
- 2) конкретної точки вершинності – стан закінчення одного і початку наступного етапу самовдосконалення;
- 3) результат продуктивної діяльності та безповоротності процесу самовдосконалення особи та суспільства [3].

Таким чином, життєстверджуючою функцією людини є прагнення до динаміки руху вперед і оволодіння вершинами свого. В цьому і полягає принцип самовдосконалення та визначення своєї ролі в цьому процесі.

Варто зазначити, що принцип вершинності в міру свого становлення розвивався і конкретизувався, і, як наслідок, ми можемо виділити його основні етапи:

1) з VI до II століття до нашої ери, коли вершина грецькою визначалась як ἀκμή (акме) і розумілась як лінійний поступ уверх, що визначалась кількісними характеристиками, відповідністю механістичного розвитку в часі та просторі. Зокрема, в Стародавній Греції порядок у всьому розглядався як основа гармонійного та стабільного розвитку людини, в класичний період велика роль відводилась інтелектуальній та моральній зрілості. В епоху еллінізму людина досягала зрілості („акме”) лише пізнаючи мудрість.

2) з II століття до нашої ери і до XVI століття нашої ери вершина розумілась як вищий щабель розвитку, називаючись латиною *culminis* (кульмінація, точка вищої напруги) або *floguit* (розвиток), де кульмінацією вважався символ розквіту та цвітіння в живій природі, коли найвище звершення розумілось як зрілість, що характеризується дозріванням плоду. В середні віки особливо цінною стає духовна

зрілість, процес становлення особистісної зрілості тісно переплітається з самореалізацією в діяльності та досягнення в ній певних висот.

3) з XVI століття вершина стає синонімом слова *top* в значенні соціальної зрілості як найвищого результату, вищого ступеню, вищого максимального допустимого рівня конкретного результату діяльності [3]. Зрілість у цьому контексті – це здатність правильно визначати своє особисте місце в суспільстві і відповідати йому, використовуючи силу розуму. Найбільш цінними якостями зрілості визнаються сила волі, обдарованість та діловитість.

Узагальнюючи вищезазначену інформацію, що розкриває багатогранну сутність вершинності, ми виділяємо три визначення вершинності, що склалися у сучасному трактуванні:

1) Акме (*acme*) – символ: гора (вершина);

2) Кульмінація (*culminis*) – символ: квітка, розквіт, доспілий плід;

3) Топ (*top*) – символ: зріла особистість, вищий результат високопродуктивної діяльності індивідуумів та соціуму. При цьому топ має подвійне значення, що стосується вершинності і людини, і цивілізації.

Таким чином, поняття „акме” є універсальним для розуміння процесів, як у живій, так і у неживій природі, як критерій вершини досягнення акмерезультату, з якого розпочинається інший, більш досконалий етап розвитку. Звідси феномен „досконала людина” – це інтегроване поняття, яке конкретизує зміст „акме” і логічно вибудовує ланцюг понять: зрілість → акме → досконала людина (зрілість + акме → досконала людина). Саме такий підхід до трактування феноменології „акме”, на нашу думку, допоможе поглибити розуміння поняття предмета акмеології та осмислити цю науку в цілому, що полегшить вивчення закономірностей досягнення максимальної досконалості у всіх видах індивідуальної діяльності людини, і зокрема професійної.

Література:

1. Флоренський П.А. Время и пространство // Социологические исследования. – М., 1988. – № 1(23).
2. Греческо-русский словарь. – М., ГЛК Ю.А. Шичалина, 1991.
3. Пожарский С.Д. Акмеологический подход к процессу совершенствования // Акмеология-2007. Теоретические и прикладные проблемы. Сборник статей / Под общ. ред. Ю.А. Шаранова. Выпуск 11. – СПб.: СПбАА, 2007. – С. 22–36.
4. Кузьмина Н.В. Акмеологическая теория повышения качества подготовки специалистов образования / Н.В. Кузьмина. – М., 2001.
5. Акмеология / Под общ. ред. А.А. Деркача. – М.: РАГС, 2006. – 424 с.

УДК 776.018.5

Феусрман В.В.

ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ПРОБЛЕМИ ФОРМУВАННЯ ПОТРЕБИ ВИСОКОЇ МОРАЛЬНОЇ СВІДОМОСТІ МОЛОДІ

Анотація. Стаття висвітлює проблему в потребі більш ретельної уваги до морального і естетичного виховання підлітків у сучасній педагогічній науці в Україні та вплив соціальних інститутів на процес виховання. Розкриває сутність такого фактору як соціальну солідарність у суспільстві.